

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Teritoriální studia

Bakalářská práce

2022

Michael Schuster

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Teritoriální studia

**Strana zelených a pohled na německé vojenské
zahraniční mise v Kosovu, Afghánistánu a Iráku**

Bakalářská práce

Autor práce: Michael Schuster

Studijní program: Teritoriální studia

Vedoucí práce: JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3.6. 2022

Michael Schuster

Bibliografický záznam

Schuster, Michael. „Strana zelených a pohled na německé vojenské zahraniční mise v Kosovu, Afghánistánu a Iráku“. Bakalářská práce, Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2022. Vedoucí bakalářské práce JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rozsah práce: 57 948

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá německou stranou Zelených a změnami, kterými strana prošla v otázce aktivního zapojení německé armády do vojenských zahraničních misí. Práce danou problematiku popisuje na pozadí konfliktů v Kosovu, Afghánistánu a Iráku. Němečtí Zelení jsou stranou, jejíž kořeny sahají do mírového hnutí 70. let a mírové řešení konfliktů je jedním z hlavních pilířů strany. Když se v Německu strana Zelených poprvé dostala do vlády, hned se musela zabývat otázkou zapojení se do konfliktu v Kosovu. K němu zaujala postoj, že je třeba, aby se do konfliktu německá armáda aktivně zapojila. Hned o dva roky později řešila vládní koalice sociálních demokratů a strany Zelených účast na dalším vojenském konfliktu, který byl způsoben teroristickým útokem 11. září v roce 2001. I přes vyjádření solidarity americkým politikům se Německo nezapojilo do „válek proti teroru“ v Afghánistánu a v Iráku v takové míře, jako do konfliktu v Kosovu. V práci je použit koncept Zivilmacht (civilní mocnosti), který zkoumá, jak tomuto modelu odpovídalo Německo za vlády rudo-zelené koalice. Cílem práce je vysvětlit důvody změny stanoviska strany Zelených v otázce zapojení do vojenských misí v zahraničí a objasnit rozdíly v jednotlivých vybraných konfliktech.

Abstract

This bachelor thesis discusses the German Green Party and the changes it has undergone regarding the active involvement of the German army into a missions in abroad. The analysis describes the issue against the background of the conflicts in Kosovo, Afghanistan and Iraq.

The German Greens are a party whose roots go back to the peace movement of the 1970s, and the peaceful way of resolving the conflicts is one of the main pillars of the party. When the Green Party first came into government in Germany, it immediately needed to solve the issue of involvement in the conflict in Kosovo. Government took the attitude towards it that it is necessary to be actively involved in it. Just two years later, the government coalition of the Social Democrats and the Green Party dealt with participation in another military conflict, which was caused by the terrorist attack of 11th September 2001. Despite expressing solidarity with American politicians, Germany did not join the "wars on terror" in Afghanistan and in Iraq to the same extent as the conflict in Kosovo. The thesis uses the concept of Zivilmacht (civilian power), which examines how Germany corresponds to this model under the government of the red-green coalition. The aim of the work is to explain the reasons for the change in the position of the Green Party on the issue of involvement in military missions abroad and the differences in individual selected conflicts.

Klíčová slova

Německá zahraniční politika, německá strana Zelených, zahraniční politika strany Zelených, nasazení Bundeswehru v zahraničí, válka v Kosovu, válka v Afghánistánu, válka v Iráku, civilní mocnost

Key words

German foreign policy, German Green Party, Green Party foreign policy, Bundeswehr deployment abroad, war in Kosovo, war in Afghanistan, war in Iraq, civilian power

Title

The Green Party and a view of German military foreign missions in Kosovo, Afghanistan and Iraq

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce za ochotu a dobré rady při celém procesu tvorby. Díky také patří mé rodině za podporu, pochopení a trpělivost při psaní této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	9
Koncept Zivilmacht	11
Historie strany.....	12
Vznik Zelených.....	12
Sjednocení Bündnis 90 a Die Grünen.....	14
Role mírových hnutí v počátcích strany Zelených	14
Zelení v letech 1998 – 2003	17
Válka v Kosovu – zrada stranických principů?	19
Válka v Afghánistánu	24
Válka v Iráku	27
Vojenské zapojení do zahraničních misí v programech Zelených	30
Závěr	32
Použité literatura	34
Daší použité zdroje	35

Úvod

Nasazení německé armády v zahraničí je ze zřejmých historických důvodů vždy velmi sledovaná a kontroverzní událost. A to nejen v zahraničí, ale i v samotném Německu. Německá účast na „Válce proti teroru“ v Afghánistánu v roce 2001 a spory okolo operace v Iráku z roku 2003 dodnes představují důležité milníky v přístupu k zahraničním vojenským misím. Tato práce bude monitorovat přístup německé strany Zelených k vojenským zahraničním misím a jeho vývoj. Cílem této bakalářské práce je vyjasnit rozdílné přístupy německé strany Zelených k účasti Bundeswehru na zahraničních operacích v Kosovu v roce 1999 a také v roce 2001 Afghánistánu a 2003 v Iráku.

Vláda sociálních demokratů a Zelených, která byla v té době v Německu u moci a přijímala potřebná rozhodnutí, byla zároveň první vládou po roce 1949, která vznikla z dvou čistě levicových stran. Jejich klíčoví představitelé byli socializováni událostmi roku 1968, studentskými protesty proti zavedeným pořádkům, proti generaci rodičů a konzervativním společenským pořádkům. Byla to koalice, která měla velké plány na reformu života v Německu a chtěla ho modernizovat. V oblasti zahraniční politiky přitom původně ke změnám docházet nemělo. Přesto ale právě tady kabinet Gerharda Schrödera a Joschky Fischera pod vlivem vnějších okolností přistoupil k zásadním změnám v podobě podpory vojenské mise NATO v Kosovu. Hlavně pro stranu Zelených, organizaci, která vznikla z mírového hnutí 70. a 80. let a byla známa pro své pacifistické postoje, se jednalo o zcela zásadní změnu.

Mělo to i silnou osobní rovinu, protože klíčový představitel strany, Joschka Fischer, byl ministrem zahraničních věcí, a tudíž zodpovědný za její realizaci.¹ Během prvního období v letech 1998 až 2002 musela rudo-zelená koalice hned třikrát řešit postoj k válečnému konfliktu, který se týkal tradičních spojenců, USA a NATO.

Práce zanalyzuje politické a ideologické kořeny Zelených a popíše, proč strana vycházející z mírových hnutí nakonec účast na válce v Afghánistánu podpořila. Bude se zabývat i tím, za jakých okolností následně došlo k změně postoje Zelených a jak se s tématem vojenského zapojení v zahraničních misí vypořádala sama strana.

¹ Christian Hacke. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In ApuZ, 2003. S.5.

Dílo bylo autorem sestaveno z knihy paměti tehdejšího ministra zahraničí Joschky Fischera s názvem *Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak*, kde se bývalý ministr věnuje okolnostem, které ovlivnily rozhodování jeho, a i celé rudo-zelené vlády. Mimo to bylo použito dílo Ludgera Volmera, tehdejšího Fischerova náměstka a zároveň původně velkého kritika. Ten ve své knize *Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz* popisuje období od vzniku uskupení přes období vojenských akcí v zahraničí až do konce druhé rudo-zelené vlády v roce 2005. Tyto knihy byly záměrně vybrány i kvůli vztahu těchto dvou politiků strany Zelených. Oba patřili do stejné strany, ale reprezentovali jiné stranické větve, a tak se v některých stanoviscích zcela rozcházel.

V práci jsou také použity primární a sekundární zdroje, které zasazují výpovědi obou vybraných politiků do jejich pozic v kontextu strany a zároveň do kontextu postojů strany Zelených v rámci parlamentu a doby.

Práce je členěna do několika kapitol. Nejprve se práce věnuje konceptu Zivilmacht a jeho proměně v Německu po nástupu rudo-zelené koalice. Další kapitola zachycuje historii strany, která se vztahuje k tématu této práce. Jejím cílem tak není dopodrobna popsat vznik strany Zelených, ale přiblížit, jakým způsobem strana vznikla a proč byla její stanoviska ve vládě jiná, než by to odpovídalo prvotním idejím strany. Další kapitoly zaznamenávají postoje Zelených k válce v Kosovu, Afghánistánu a také Iráku.

Koncept Zivilmacht

Zahraniční politika Spolkové republiky byla od jejího vzniku v roce 1949 založena na principu tzv. „civilní mocnosti“ (Zivilmacht). To ji odlišovalo od ostatních zahraničně politických koncepcí supervelmocí (USA a SSSR) a velmocí (Čína, Francie, Velká Británie).²

Koncept nejprve definoval norský sociolog Norbert Elias (1976), nejvýznamnějším teoretikem, který se zabýval konceptem civilní mocnosti je ale Hanns Maull. Podstatou tohoto konceptu je, že během vzniku moderních společností ustupovaly násilné formy konfliktů do pozadí a zároveň používá alternativních forem řešení konfliktů založených na nenásilném způsobu. Mezi nástroje, jak toho dosáhnout, patřily jednání na multilaterální úrovni institucionalizované a právní formy řešení problému, jednání, hledání kompromisů případně vyhlášení hospodářských sankcí na místo jejich vynucování vojenskými prostředky.³

Před sjednocením Německa byl koncept civilní mocnosti použit například v roce 1973 francouzským politickým analytikem Francoisem Duchenem, který hovořil o evropských společenství jako o civilních mocnostech. Ve spojení s Německem se tento termín objevil až v roce 1989, ale německá zahraniční politika konceptu civilní mocnosti odpovídá už od dob vlády Konrada Adenauera.⁴ Sjednocení Německa je hlavním úspěchem zahraniční politiky Německa ve spolupráci s americkou diplomacií a konceptu civilní mocnosti.

I po nástupu rudo-zelené koalice v roce 1998 zůstala německá zahraniční politika na bázi konceptu civilní mocnosti a prokázala tím kontinuitu. A to přesto že na první pohled začala dramatickou změnou kontinuity v podobě souhlasu se zapojením NATO v Kosovu. Z pohledu vlády bylo nasazení NATO slučitelné s koncepcí civilní mocnosti i proto, že diplomatická jednání, takže klasické nástroje konceptu civilní mocnosti, selhaly, když nedokázaly zabránit etnickým čistkám v Kosovu. Tím se dostal pacifismus Zelených do slepé uličky.⁵

V Německu vychází podle Bryana C Rathbuna pacifismus v levicových stranách ze specifického prostředí a z německé historie. Například britští labouristé a francouzští

² Hanns W. Maull. In Handwörterbuch zur deutschen Außenpolitik. Opladen: VS Verlag 2006. S.1-2.

³ Hanns W. Maull. In Handwörterbuch zur deutschen Außenpolitik. Opladen: VS Verlag 2006. S.4-6..

⁴ Hanns W. Maull. In Handwörterbuch zur deutschen Außenpolitik. Opladen: VS Verlag 2006. S.4.

⁵ Hanns W. Maull. In Handwörterbuch zur deutschen Außenpolitik. Opladen: VS Verlag 2006. S.4-6.

socialisté usilovali o silnější humanitární zásah v Bosně, v Německu se Zelení i sociální demokraté (SPD) v roce 1994 vyjádřili jasně proti.⁶

Právě za doby rudo-zelené koalice se od tohoto konceptu Německo odklonilo. Úspěch ve volbách dvou stran, které nakonec utvořily koalici, je ale do velké míry dán i tím, že právě tyto dvě strany by měly ke konceptu civilní mocnosti nejbližší. V Německu je navíc vinou 2. světové války zakořeněný odpor k vojenskému řešení konfliktů. Toto období ale mimo jiné ukazuje, že je těžké se řídit konceptem civilní mocnosti, pokud důležití zahraniční partneři (jako např. USA) vyvíjejí diplomaticí tlak na větší aktivitu směrem k aktivnímu vojenskému zapojení v zahraničních misích.

Historie strany

Historicky první působení Zelených v německé celostátní vládě sociálnědemokratického kancléře Gerharda Schrödera, kde měla na starosti zahraniční politiky, není možné oddělit od její historie, ideologických východisek i společenských kořenů.

Vznik Zelených

Německá strana Zelených, tak jak ji dnes známe, vznikla v roce 1993 po sjednocení západoněmecké strany Zelených a východoněmeckého uskupení Bündnis 90. Práce se bude primárně věnovat vzniku západoněmecké větvi strany Zelených, kde je historie delší, a i odkaz na občanská hnutí výraznější.

Strana Zelených v západním Německu vznikla úplně jiným procesem, než tomu bylo u většiny jiných politických uskupení v Německu i jinde ve světě. Zelení totiž nevznikli odštěpením a ani novým formováním už existujícího politického celku. Jak strana sama ráda uvádí, vychází její kořeny přímo ze společnosti.⁷ První z důležitých složek ještě před vytvořením strany byla socialistická studentská hnutí, někdy označována také jako Socialistický německý svaz studentů (SDS).⁸ Tato hnutí se už od poloviny 60. let stávala

⁶ Brian C. Rathbun. The Myth of German Pacifism. In German Politics & Society Vol. 24, No. 2 (79) (Summer 2006). S.68-81.

⁷ Frank Decker. Etappen der Parteigeschichte der Grünen. <https://www.bpb.de/themen/parteien/parteien-in-deutschland/gruene/42151/etappen-der-parteigeschichte-der-gruenen/>

⁸ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S. 21-25.

takzvanou „mimoparlamentní opozicí“.⁹ Dnes bychom si pod tímto termínem mohli představit hnutí, která bojují proti zavedeným značkám a stranám a také proti parlamentnímu systému, ze kterých čerpá tzv. „Nová levice“.

Před samotným založením strany Zelených spolu kooperovalo mnoho různých skupin a hnutí. Jen pro představu, jednalo se o hnutí environmentální, protijaderná, mírová nebo také hnutí za ženská práva z 70. a počátku 80. let. Velké množství různorodých skupin, organizací a jednotlivců, které usilovaly o uskutečnění spousty odlišných cílů, byly sjednoceny pod heslem „ne vlevo, ne vpravo, ale vpřed“.¹⁰

Kromě toho, že jednotlivé skupiny byly často orientované na ne zcela spolu související zájmy, byla samozvaná „Nová sociální skupina“ ochotna dosáhnout svých cílů různou mírou radikálního přístupu. Našli bychom zde konzervativní ochránce přírody, kteří byli zastoupeni například bývalým členem pravo-středové Křesťanskodemokratické unie (CDU) Herbertem Gruhlem, spektrum je ale tak široké, že zahrnuje i radikální maoistickou skupinu K-Gruppe,¹¹ která mimochodem vycházela z již zmíněných Studentských socialistických hnutí (SDS).¹²

Západoněmecká strana Zelených si ale byla dobře vědoma svého širokého rozkročení, kvůli vnitrostranickým sporům se nejprve odloučila od konzervativního ekologického křídla vedeného Herbertem Gruhlem pod názvem Grüne Aktion Zukunft (GAZ).¹³ Právě GAZ se ale jako jedna z důležitých skupin strany Zelených přímo podílela na jejím založení. Později se strana Zelených oprostila i od levicově radikálního křídla, které nesouhlasilo se zapojením Zelených do politického procesu po volbách do zemském sněmu v Hesensku v roce 1979.¹⁴ Levicově radikální křídlo totiž vycházelo z prvotní myšlenky hnutí, tedy být politickou silou nad stranami, a stavělo se proti jakémukoliv politickému zapojení Zelených jakožto původně nepolitické organizace.

⁹ Frank Decker. Etappen der Parteigeschichte der Grünen. <https://www.bpb.de/themen/parteien/parteien-in-deutschland/gruene/42151/etappen-der-parteigeschichte-der-gruenen/>

¹⁰ Michael Kellner. Grüne Chronik. Bündnis 90/Die Grünen. 2019. S. 4-9.

¹¹ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S. 29–35.

¹² Wolfgang Kraushaar. Politiksekten – Eine Skizze aus der 68er Bewegung entstanden K-Gruppen. WeltTrends, no. 141 (July 2018): 34–39. <https://search.ebscohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=a9h&AN=131825919&lang=cs&site=eh-ost-live&scope=site>.

¹³ Michael Kellner. Grüne Chronik. Bündnis 90/Die Grünen. 2019. S. 4-9.

¹⁴ Frank Decker. Etappen der Parteigeschichte der Grünen. <https://www.bpb.de/themen/parteien/parteien-in-deutschland/gruene/42151/etappen-der-parteigeschichte-der-gruenen/>

Podobné dlouhodobě probíhající třibení postojů a názorů nebylo u zelených a ekologických hnutí ve východním Německu možné. I tam sice byly východiskem různé občanské iniciativy proti komunistickému režimu, které bojovaly proti znečišťování životního prostředí, proti špatné kvalitě vzduchu a za občanská práva v NDR. Tyto iniciativy ve východním Německu často fungovaly pod krytím struktur evangelické církve.¹⁵

Pád Berlínské zdi a komunismu zastihl tyto skupiny nepřipravené, nedokázaly držet krok s překotným vývojem, který již na konci roku 1989 směřoval ke sjednocení se západním Německem. Naproti tomu disidentské skupiny ve východním Německu ještě počítaly s možností reformy a demokratizací stávající NDR.¹⁶ Tomu odpovídal i jejich výsledek při prvních a zároveň posledních svobodných volbách ve východním Německu, kdy získali pouze 2,9 procenta hlasů, což jim zajistilo 20 křesel.¹⁷ Až teprve spolupráce se západoněmeckými Zelenými jim zajistila pevnější struktury. Po něm se promítla tradice východoněmeckých občanských iniciativ do názvu uskupení „Bündnis 90/Die Grünen“.

Sjednocení Bündnis 90 a Die Grünen

Ve volbách v roce 1990 se západoněmečtí Zelení propadli a pětiprocentní hranici v západním Německu by nepřekonali.¹⁸ Po sloučení s východoněmeckými Zelenými, a v roce 1993 také se společenstvím Bündnis 90, se společné uskupení Bündnis 90/Die Grünen stalo v parlamentu silnějším. Nenaplnily se tak prognózy, že Zelení pár let po svém založení jako strana zaniknou, a že jejich příznivci a členové přejdou jinam, například k sociálním demokratům.

Role mírových hnutí v počátcích strany Zelených

Mírová hnutí byla důležitým strůjcem úspěchu Zelených a jejich cesty do Spolkového sněmu v roce 1983. Právě tento rok se totiž v západní Evropě, a i v západním Německu intenzivně řešila otázka bezpečnosti v podobě rozmístění amerických raket středního doletu mimo jiné na území západního Německa v reakci na umístění sovětských raket ve střední

¹⁵ Karl Wilhelm Fricke. Bürgerrechtsbewegungen (in der DDR). Dostupné z: <https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/buergerrechtsbewegungen-in-der-ddr>

¹⁶ Eckhard Jesse. DDR-Bürgerrechtler: Der Glaube an die Reformierbarkeit des Systems war intakt. Dostupné z: <https://www.nzz.ch/feuilleton/ddr-buergerrechtler-der-glaube-an-die-reformierbarkeit-des-systems-war-intakt-ld.1503552>

¹⁷ Kathrin Matern, Siv Stippe Kohl. Letzte DDR-Volkskammer: Die Demokratie lernt laufen. Dostupné z: https://www.ndr.de/geschichte/chronologie/wende/1990-Erste-und-letzte-freie-Volkskammerwahl-in-der-DDR_volkskammerwahl100.html

¹⁸ Michael Kellner. Grüne Chronik. Bündnis 90/Die Grünen. 2019. S. 41-51.

a východní Evropě.¹⁹ Podle Christophera Beckera-Schauma, někdejšího ředitele archivů Zelených a Heinrich-Böll-Stiftung (nadace strany Zelených), byly volby v roce 1983 volbami, ve kterých byla otázka míru a konfliktu nesmírně důležitým bodem a s jejich celkovými výsledky tato otázka zamíchala. I proto se mnohým mírovým hnutím v této době dostávalo stále většího prostoru ve veřejné debatě a úspěch se z toho podařilo nakonec vytěžit i samotným Zeleným.

Volby v roce 1983 totiž byly prvními, kdy se straně podařilo proniknout do Bundestagu, strana se tak propracovala kromě lokální politiky i na tu vrcholnou celostátní. Zelení toho v roce voleb (1983) dosáhli i díky vzrůstajícímu počtu účastníků na demonstracích proti NATO a proti Spojeným státům americkým, které Zvažovali umístění raket v Evropě jako odpověď na akci Sovětského svazu.²⁰ Samozřejmě ale nemůžeme předpokládat, že všichni lidé, kteří se účastnili těchto protestů, pak u voleb hlasovali pro Zelené. Demonstrací se totiž účastnili například i voliči SPD, kteří nesouhlasili s aktuálním kurzem strany a sociálně demokratického kancléře Helmuta Schmidta. Ten se po rozmístění sovětských raket v Evropě snažil, aby Sovětský svaz své rakety odstranil, nebo aby Spojené státy rakety v Evropě také umístily. Větší část SPD a mnoho jejich příznivců ale s tímto stanoviskem nesouhlasila, a proto i oni demonstrace navštěvovali.²¹ Zeleným ale větší účast na demonstracích hrála do karet, protože je často sami iniciovali a jevílo se pak, že mají ve společnosti větší dosah.

Mírová hnutí se na demonstracích ve velké míře podílela, ale nebyla vždy přímými podporovateli Zelených. Jasná situace nebyla ani v roce 1983. O jejich podporu totiž usilovala i SPD a DKP (Německá komunistická strana). Podle analýzy Christoha Beckera-Stauma se strana Zelených etablovala jako samostatná a nezávislá politická strana až poté, co se mírová hnutí rozhodla nepodpořit ani SPD ani komunisty.²² Zelení toho dosáhli kritikou SPD a s vědomím, že nezávislá mírová hnutí nebudou po nepřesvědčivém postoji SPD shovívavá. Pro to, aby strana Zelených na poli velké celonárodní politiky uspěla, byla podpora mírových hnutí naprosto stěžejní podmínkou.

¹⁹ Christoph Becker-Schaum. Die Grünen und die Friedensbewegung. Heinrich Böll Stiftung. 2013. <https://www.boell.de/de/demokratie/archiv-gruene-geschichte-friedensbewegung-1983-16647.html>

²⁰ Christoph Becker-Schaum. Die Grünen und die Friedensbewegung. Heinrich Böll Stiftung. 2013. <https://www.boell.de/de/demokratie/archiv-gruene-geschichte-friedensbewegung-1983-16647.html>

²¹ Christoph Becker-Schaum. Die Grünen und die Friedensbewegung. Heinrich Böll Stiftung. 2013. <https://www.boell.de/de/demokratie/archiv-gruene-geschichte-friedensbewegung-1983-16647.html>

²² Christoph Becker-Schaum. Die Grünen und die Friedensbewegung. Heinrich Böll Stiftung. 2013. <https://www.boell.de/de/demokratie/archiv-gruene-geschichte-friedensbewegung-1983-16647.html>

Podle jednoho ze zakladatelů strany, Huberta Kleinerta, vzešli Zelení z rozporuplné kombinace ekologického hnutí 70. let a „nových sociálních hnutí“. Tato hnutí lze snadno interpretovat jako dědictví protestního hnutí z roku 1968. Víra ve velké teorie marxistické provenience sice podle Kleinerta ustupovala praxi. V pestrém spektru „alternativ“ však zůstalo zachováno zásadně kritické chápání společnosti s mnoha antikapitalistickými prvky. Tomu odpovídaly i pochybnosti o praxi parlamentní demokracie, proti nimž stál často rozšířený koncept „demokracie členské základny“.²³

Do té doby zajišťoval straně příznivce zejména protest proti jaderné energii, s „dvojkolejným rozhodnutím“ NATO z prosince 1979 se přidalo druhé zásadní téma. Největší mimoparlamentní hnutí v dějinách staré Spolkové republiky vzniklo proti záměru aliance rozmístit v Evropě nové rakety středního doletu.²⁴

Mnozí Zelení se sice drželi pacifistického hesla „dosáhnout míru beze zbraní“ („Frieden schaffen ohne Waffen“). Avšak již v začátcích strany se podle Kleinerta ukazoval selektivní pohled na násilí. Násilí bylo ospravedlnitelné, když se jevílo jako antikoloniální a antiimperialistické násilí. Byl to svět antikapitalismu a antiamerikanismu, který zplodil tyto myšlenky.²⁵

Jugoslávské války v 90. letech se pak staly pro stranu klíčovou zkouškou. Občanská válka v Jugoslávii, hlavně záběry z Bosny, vyvolaly debaty také v Zelených. Už v létě 1992 vyzval Daniel Cohn-Bendit k vojenské intervenci. Ale stranická konference na podzim 1993 potvrdila pacifistickou linii velkou většinou.²⁶

Teprve po masakru v ochranné zóně OSN ve Srebrenici nechtěl šéf frakce Joschka Fischer dále podporovat tento kurz. V konfliktu základních lidských práv a nenásilí nelze vždy vyloučit použití vojenských prostředků. Podle Kleinerta kvůli tomu stranu opustila sedmina jejích členů. Na stranické konferenci v Brémách na konci roku 1995 podpořilo 40 procent delegátů návrh skupiny okolo Fischera a Kleinerta, který schválil nasazení Bundeswehru v Bosně.²⁷

²³ Hubert Kleinert. Pazifisten? Wir doch nicht. In Süddeutsche Zeitung (2022).

²⁴ Hubert Kleinert. Pazifisten? Wir doch nicht. In Süddeutsche Zeitung (2022).

²⁵ Hubert Kleinert. Pazifisten? Wir doch nicht. In Süddeutsche Zeitung (2022).

²⁶ Hubert Kleinert. Pazifisten? Wir doch nicht. In Süddeutsche Zeitung (2022).

²⁷ Hubert Kleinert. Pazifisten? Wir doch nicht. In Süddeutsche Zeitung (2022).

Zelení v letech 1998 – 2003

Pro Zelené bylo období mezi lety 1998 a 2003 velkou politickou výzvou. Strana, která v roce 1998 slavila 18 let od založení (myšleno od založení západoněmecké větve) se poprvé za svojí existenci dostala do spolkové vlády. Ministr zahraničních věcí za Zelené, Joschka Fischer, vzpomíná na okamžik, kdy se poprvé jako ministr zúčastnil jednání vlády následovně:

„Teď jsem najednou seděl ve velkém vládním sálu vedle Gerharda Schrödera a všech dalších ministrů – jako člen spolkové vlády, jako spolkový ministr zahraničních věcí a vicekancléř Spolkové republiky Německo. Svým způsobem bláznivé, vlastně nepochopitelné, a i když jsem si sám o sobě myslel, že jsem velký realista, měl jsem vnitřní pochybnosti, jestli to byla pravda nebo jestli se mi to jenom zdálo.“²⁸

Podle Fischera tak poprvé mělo Německo vládu, která byla skutečně levicová, nikoliv levostředá, jak to bylo v dobách, kdy vládli sociální demokraté spolu s liberálními Svobodnými demokraty (FDP). Dnem, kdy byla jmenovaná Schröderova vláda SPD a Zelených dosáhli Zelení svého druhého cíle, který si při vzniku dali: prvním byl vstup do Spolkového sněmu, což se jim podařilo v roce 1983, druhým cílem byl vstup do spolkové vlády, takže zbýval už jenom třetí v podobě ekologické a sociální obnovy Německa.²⁹

Koalice SPD a Zelených tehdy ještě vůbec nebyla považována za přirozenou politickou konstelací a byla stále ještě považována za riziko. Joschka Fischer vzpomíná na to, že k úkolům nové vlády patřilo vzít německé veřejnosti strach z toho, že v zemi nastane „rudozelený chaos“.³⁰ Pro něj osobně jako pro šéfa diplomacie to také znamenalo vyvrátit obavy vysokých úředníků ministerstva zahraničních věcí z toho, že je povede právě on. Podle něj měl i jeho přímý předchůdce na pozici ministra údajně varovat sociální demokraty, aby při koaličních jednáních nepřepustili zahraniční ministerstvo právě Zeleným.³¹

Jedním z důvodů mohlo být, že z vnějšího pohledu měli představitelé výrazně levicového křídla strany Zelených značný vliv na formování postojů strany bez ohledu na to, zda byly reálné nebo v praxi proveditelné. Fischer dokonce ještě rozlišoval mezi „vládními

²⁸ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 11.

²⁹ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 12.

³⁰ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S.24.

³¹ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 97.

levičáky (Regierungslinke)“ a „levičáky z přesvědčení (Überzeugungslinke)“. První chtěli zůstat věrní svým zásadám až do chvíle, než vstoupí do vlády. Druhá skupina naopak chtěla své zásady prosazovat za každou cenu a jakýkoliv kompromis považovala za zradu. Důležité je, že obě tyto skupiny měly v klíčových orgánech strany většinu. Naopak „realisté“ okolo Fischera se ocitli často v menšině.³²

Tímto způsobem se ministr zahraničí Fischer potýkal od samého počátku s Ludgerem Volmerem. Volmer byl jednou z hlavních tváří „vládních levičáků“ a jejich mluvčím pro zahraniční politiku. Aby vlivnou skupinu Fischer zapojil do odpovědnosti, jmenoval Volmera státním ministrem na ministerstvu zahraničních věcí, takže de facto druhým mužem resortu.³³

Vláda SPD a Strany zelených vedená kancléřem Gerhardem Schröderem byla vytvořena dvěma stranami, které v předchozím období nebyly součástí vlády. Tato situace nastala v historii vůbec poprvé, až do té chvíle k tak prudké změně ještě nedošlo.³⁴ Protože obě strany byly ve vládě nové, jejich zástupci příliš politických zkušeností ze svých předchozích funkcí, zejména z oblasti mezinárodního pole, nedisponovali. Jen připomeňme, že ani SPD dlouho nebyla součástí vlády. Od roku 1982 nepřetržitě až do roku 1998 byla vždy v parlamentní opozici.³⁵

Vláda SPD a Zelených si vytyčila několik hlavních cílů v oblasti zahraniční politiky. Sem bychom zařadili například rozvoj vztahů se zeměmi střední a východní Evropy a také rozvoj vztahů s Ruskem.³⁶ Jiným důležitým bodem byla podpora nové německé vlády k rozšiřování Evropské unie a k přijímání nových členských států. Mimo to chtěla nová vláda zaměřit více svoji pozornost na otázku ochrany životního prostředí, pomoci rozvojovým zemím nebo třeba otázkou dodržování lidských práv a otázkou kontroly zbrojení. Podle Ludgera Volmera chtěla nová vláda, a zejména příslušníci strany SPD, prohloubit spolupráci se sociálně

³² Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S.26.

³³ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 88.

³⁴ Christian Hacke. Aus Politik und Zeitgeschichte. *Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven*. In APuZ (prosinec 2002).

³⁵ Nikolas Busse. Die Entfremdung von wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika. In Deutschland im Abseits. S. 19-25..

³⁶ Stephan Bierling. Vormacht wider Willen: Deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart. 2014. S. 79-80.

demokratickými politiky v Evropě jakými byli například Tony Blair ve Velké Británii, Romano Prodi v Itálii nebo Lionelem Jospinem ve Francii.³⁷

Schröderova vláda byla složena z nové generace politiků, kteří se nemuseli omlouvat za „chyby svých otců.“³⁸ Proto tedy mohla nová německá vláda vést německou zahraniční politiku sebevědomě a tak, aby jednala více v německém zájmu. V porovnání s předchozími vládami je to výrazná změna, protože předchozí kancléři se ještě stále více zabývali otázkou světového konfliktu rozpoutaného nacistickým Německem. Tato nová vláda tak zahájila spoustu reforem.

Od roku 1998 se stávají součástí německé zahraniční politiky tři pilíře, podle kterých se politika formuje.³⁹ Prvním je vytyčení si možností, čeho je možné zahraniční politikou dosáhnout. Druhým pilířem je řešení oblastí, která mají vnitrostátní politickou podporu. Posledním pilířem je to, že vládnoucí strana vyvíjela snahu najít něco, s čím bude souhlasit i koaliční partner.⁴⁰

Válka v Kosovu – zrada stranických principů?

Válka v Kosovu je mimořádně důležitým momentem v novodobé německé zahraniční politice a zároveň i pokud jde o roli německé armády. Jednalo se o první válečný konflikt od druhé světové války, na kterém se německý Bundeswehr aktivně podílel.⁴¹

V roce 1998 se vrcholní evropští představitelé, včetně těch německých, pokoušeli vyřešit stupňující se konflikt na Balkánském poloostrově mírovou cestou.⁴² Diplomatická jednání ale skončila bez úspěchu. Vojenské řešení se tak nabízelo jako jedno z mála zbývajících řešení. Ačkoliv se téma německé účasti diskutovalo v samotných koaličních stranách i ve vládě,

³⁷ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S. 364.

³⁸ Stephan Bierling. Vormacht wider Willen: Deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart. 2014. S. 79-80.

³⁹ Christian Hacke. Aus Politik und Zeitgeschichte. *Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven.* In APuZ (prosinec 2002).

⁴⁰ Christian Hacke. Aus Politik und Zeitgeschichte. *Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven.* In APuZ (prosinec 2002).

⁴¹ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.386.

⁴² Nikolas Busse. Die Entfremdung von wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika. In Deutschland im Abseits. S.19-25.

kancléř Schröder prohlásil, že „Německo chce zůstat spolehlivým partnerem v Evropě a Atlantické alianci“.⁴³

Z počátku byli klíčoví představitelé nově ustavené vlády sociálních demokratů a Zelených, Gerhard Schröder a především Joschka Fischer, chváleni za to, že pokračují v trendu nastoleném předchozí vládou, a to sice, že Německo je ochotno převzít větší zodpovědnost a více se angažuje ve světovém dění.⁴⁴ Také se objevovaly názory, že kvůli rudo-zelené vládní koalici a jejich podpoře německé vojenské účasti nebude proti válečnému zapojení v parlamentu žádná opozice. Nikolas Busse uvádí, že pokud by stále vládla Unie a FDP, SPD a Zelení by proti zapojení do konfliktu organizovaly rozsáhlé protesty a demonstrace a německá společnost by nebyla tak jednotná. Protože všechny politické strany zastoupené v parlamentu, s výjimkou postkomunistické Strany demokratického socialismu (PDS), zapojení podporovaly, ani ve společnosti nebyla z počátku silné vlna odporu.

Na začátku konfliktu podle Busseho převládal při pohledu na německou zahraniční politiku optimismus i proto, protože se zdálo, že znovusjednocené Německo podporované Spojenými státy a NATO, získalo důležitou pozici v celosvětovém politickém dění po boku Bílého domu.⁴⁵ Rychlejší vyřešení balkánského konfliktu bylo pro důležité i pro německou ekonomiku. Kvůli bojům Německo nemohlo přijímat balkánské uprchlíky, navíc válka v jihovýchodní Evropě ohrožovala ekonomicky celý kontinent.

Podle Volmera⁴⁶ se na rozhodnutí o zapojení německého vojska účastnila ještě Kohlova vláda. Mimo jiné tím, že po jednání se Spojenými státy ubezpečila Bílý dům, že s pomocí Německa můžou počítat. Kohlova vláda také přijala aktivační příkaz NATO (Activation Order, ActOrder), známý také jako článek 4. Přesto se Německo po změně vlády snažilo, aby se na válce nemuselo podílet. Spojené státy ale na aktivním německém zapojení v NATO trvaly, a i německý ministr zahraničí Joschka Fischer (Bündnis 90/Die Grünen), se se souhlasem ministra obrany Rudolfa Scharpinga (SPD) vyslovil pro dodržení předchozích závazků a pro německou účast v konfliktu.

⁴³ Stephan Bierling. *Vormacht wider Willen: Deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart*. 2014. S. 80-83.

⁴⁴ Nikolas Busse. Die Entfremdung von wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika. In *Deutschland im Abseits*. S. 21-22.

⁴⁵ Nikolas Busse. Die Entfremdung von wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika. In *Deutschland im Abseits*. S. 21.

⁴⁶ Ludger Volmer. *Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz*. C. Bertelsmann, Mnichov. S.386.

Klíčový pro schválení případné akce NATO v Kosovu bylo přijetí tzv. Activation order, kterou musel posvětit německý Spolkový sněm. Hlasování proběhlo 19. října 1998, v době, kdy ještě po předchozích volbách se sešel ve starém složení, kdy Zelení a sociální demokraté ještě neměli většinu. Budoucí ministr zahraničí Fischer označil plánovaný zásah NATO za legální a legitimní, protože by naplňoval platné rezoluce OSN požadující stažení srbské armády z Kosova. Druhým řečníkem za zelené byl Ludger Volmer, který naopak prohlásil, že nasazení bez rozhodnutí rady bezpečnosti OSN odporuje mezinárodnímu právu. Zároveň ještě nebyla podle Volmera přijata všechna opatření s cílem zabránit válce.⁴⁷ Stará parlamentní většina tak vlastně stanovila mantinely pro činnost budoucí vlády.

S tím se jak se ukázalo být diplomatické řešení kosovské krize stále méně pravděpodobné a naopak rostla pravděpodobnost, že bude zapotřebí vojenské síly, rostla v německé vládní koalici nervozita. Ministr zahraničí Fischer dokonce viděl v konfliktu okolo Kosova otázku, která rozhodne o dalším osudu celé rudo-zelené koalice. Podle jeho názoru bylo jasné, že pokud by kvůli tomu vláda po několika měsících skončila, protože by se její dvě součásti, sociální demokraté a Zelení, neshodly, tak by to znamenalo zřejmě předčasné volby, historické znemožnění se strany Zelených, která by se ani nemusela znova dostat do parlamentu a posléze pravděpodobnou vládu velké koalice sociálních demokratů a křesťanských demokratů.⁴⁸

Z počátku se zdálo, že srbský prezident Slobodan Milošević bude ochotný stáhnout svoji armádu a policii z Kosova. Na to měla dohlížet Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Její posílení požadovali od konce studené války Zelení a podle nich se měla místo NATO stát hlavní složkou garantující bezpečnost. Volmer ovšem připustil, že OBSE neměla žádnou šanci příměří mezi Srby a Albánci prosadit.⁴⁹

Podle Volmera vláda v Bělehradě kalkulovala, že využije tradičního pacifismu Zelených ve svůj prospěch. Pokud by se Zelení skutečně postavili proti nasazení NATO v Srbsku, Německo by to nepodpořilo a jednota Aliance by byla značně oslabená. Milošević vlastně chtěl zneužít pacifismus Zelených k tomu, aby mohl pokračovat ve své politice utlačující Albánce.⁵⁰

⁴⁷ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.386-388.

⁴⁸ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 96.

⁴⁹ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.388.

⁵⁰ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.392.

Vojenská operace NATO, která oficiálně začala 24. března 1999 a měla za cíl zabránit násilí vůči kosovským Albáncům ze strany Srbů, se zpočátku nevyvíjela příliš dobře. Množily se zprávy o zásazích špatných cílů letectvem Aliance, a to včetně cílů civilních. To v řadě států, jejichž jednotky se na zásahu podílely, zvyšovalo vnitropolitický tlak. To byl i příklad Německa, jak uvádí Fischer.⁵¹ On osobně začal v té době používat argumentaci, kterou opakoval i v následujících týdnech. Svou podporu pro operaci NATO v Kosovu odůvodňoval tím, že jako příslušník německé poválečné generace vyrůstal s dvěma závazky: „Už nikdy válku“ a „Už nikdy Osvětim“. Z toho odvozoval povinnost Německa a jeho zahraniční politiky bránit genocidám a systematickému pronásledování příslušníků jednoho národa druhým národem, tak jak se to stalo v Kosovu Albáncům ze strany Srbů. To byla také Fischerova odpověď na kritiku zleva, ať už přicházela z jeho vlastní strany, část sociálních demokratů, nebo postkomunistů.⁵²

Vedení německého ministerstva zahraničních věcí se snažilo rostoucímu tlaku čelit i tím, že se navrhovalo vlastní iniciativy, jak ukončit válku. Tak se zrodil tzv. Fischerův plán, který mimo jiné předpokládal zastavení leteckých úderů na srbské pozice výměnou za to, že Srbové opustí Kosovo. Někteří spojenci Německa v NATO vyjadřovali obavu, že Německo tím chce z podpory vojenské operace vycouvat. Ve skutečnosti ale jak ministr Fischer přiznává šlo o akci, která měla posílit především jeho vlastní pozici v Německu.⁵³

V té době začala v německé veřejnosti narůstat skepse, zda je postup NATO správný. Pochybnosti v té době zasáhly nejenom levicové strany ve vládě, ale i část konzervativní opozice. Jeden z jejích hlavních lídrů, bavorský premiér Edmund Stoiber, vyloučil, že by CDU a CSU daly souhlas s případným nasazením pozemního vojska v Kosovu, pokud by dosavadní letecké údery nesplnily původní očekávání.⁵⁴ Podle německé ústavy rozhoduje o nasazení vojáků v zahraničí nikoliv vláda, ale Spolkový sněm.⁵⁵

Klíčovou roli pro další podporu operace NATO ze strany Německa sehrál mimořádný sjezd strany Zelených, který se konal 13. května 1999 v Bielefeldu. Většinově pacifistická členská základna chtěla této příležitosti využít, aby vyjádřila nesouhlas s podporou válce v Kosovu.

⁵¹ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 257.

⁵² Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 274.

⁵³ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 282.

⁵⁴ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 293.

⁵⁵ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 311.

Vystoupení jednotlivých delegátů i celková bouřlivá atmosféra sjezdu ukázaly, jak moc je historie strany Zelených spojená s mírovým hnutím ze 70. a 80. let.⁵⁶

Ministr zahraničí Fischer se sjezdu zúčastnil jako host a setkal se zde s otevřenou nevraživostí. Jeden z delegátů na něj dokonce zaútočil plastovým sáčkem naplněným červenou barvou.⁵⁷ Ve svém vystoupení znovu shrnul všechny své argumenty na podporu probíhajícího vojenského zásahu v Kosovu, včetně připomínky morálního závazku nedopustit opakování Osvětlemi.⁵⁸

Na sjezdu v Bielefeldu vystoupil i Fischerův náměstek na ministerstvu, Ludger Volmer a ač patřil k představitelům levého křídla strany, politiku vlády podpořil. Své pohnutky vysvětlil o několik let později ve své knize:

„Nesouhlasil jsem se zapojením Bundeswehru do balkánského konfliktu. Joschka Fischer ale hlasoval pro vojenský zásah a já jsem nechtěl, aby konflikt rozdělil a zničil naši stranu.“⁵⁹

Volmer se obsírně věnuje dramatickému průběhu mimořádného sjezdu strany v Bielefeldu. Sám přiznává, že se otázce pokračování bombardování Kosova silně rozešel se svými bývalými kolegy z levého křídla strany, kteří prosazovali okamžité ukončení náletů na srbské pozice, ale jediným výsledkem by bylo, že na místo náletů by se boje přesunuly na úroveň pozemních jednotek a byly by s největší pravděpodobností ještě intenzivnější a znamenaly by víc obětí na obou stranách. Zároveň by to znamenalo, že by Zelení historicky skončili.⁶⁰

Delegáti sjezdu nakonec Fischerův postoj podpořili a tím s největší pravděpodobností také zachránili jeho další politickou kariéru. Byl totiž rozhodnutý, že v případě neúspěchu by složil poslanecký mandát a nabídně kancléři svoji rezignaci.⁶¹

Zradila tedy rudo-zelená koalice tím, že souhlasila s vojenskou operací v Kosovu, své zásady? Podle Volmera především kosovskou krizi zdědila, nemohla čas vrátit zpět

⁵⁶ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 316.

⁵⁷ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 339.

⁵⁸ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 345.

⁵⁹ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.388.

⁶⁰ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.398.

⁶¹ Joschka Fischer. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. S. 337.

a nemohla se vzdát odpovědnosti, aniž by to bylo vykoupeno ztrátou vlastního významu. Koalice se snažila bránit dalšímu vyhrocování konfliktu, například opětovným zapojením Ruska do mírového procesu, návrhů na mírový plán i pozdější pakt stability. Později se snažila strana Zelených interně celé téma zpracovat, když jmenovala komisi, která ovšem oba hlavní aktéry strany Zelených Fischera ani Volmera nepozvala, aby vysvětlili své pohnutky.⁶²

Válka v Kosovu měla dramatický dopad na program i profil Zelených. Původní radikalismus vylučující jakékoliv použití zbraně přestal platit. Z boje proti rozmístění jaderných raket před dvaceti lety vyplývaly následující programové body: odmítání jaderné strategie, odmítání blokové konfrontace, omítání armády jako takové na základě vojenské služby, odmítání výroby zbraní a jejich vývozu. Pokud ale v jednom jediném případě byla armáda uznána jako nástroj, jak vyřešit konflikt, tak jako se to stalo v případě Kosova, pak z toho také nutně vyplýval poznatek, že je třeba armádu mít, že je zapotřebí zbraní a jejich obstarávání, výroby i vývozu.⁶³

Válka v Afghánistánu

Dva roky po válce v Kosovu čelila rudo-zelená koalice další zahraničně-politické výzvě, kterou vyvolaly teroristické útoky z 11. září 2001 ve Spojených státech. Prvotní reakce německé strany byla jednoznačná, jak uvádí Volmer.

„Naše politická rezervovanost vůči Georgi W. Bushovi teď nehrála žádnou roli. Naše solidarita a soucit byly nezpochybnitelně na straně amerického lidu.“⁶⁴

Podle něj šlo o to zabránit situaci, aby se stvrdila teze amerického politologa Samuela Huntingtona z jeho knihy „Střet civilizací“ (Clash of Civilizations), v níž předpověděl soupeření několika civilizací, přičemž indická, konfuciánská a muslimská jsou podle něj na vzestupu. Volmer prosazoval narativ, že útoky z 11. září nejsou projevem Huntingtonem předpovězeného konfliktu, ale že šlo o útok na všechny civilizace, včetně arabské-muslimské. Kancléř Schröder se hned po útocích na v New Yorku přihlásil k “bezpodmínečné solidaritě”

⁶² Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.401.

⁶³ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.401-402..

⁶⁴ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.403-404.

s USA. Ne všichni s tím v Německu souhlasili. I Zelení o událostech obsáhle diskutovali, a nakonec se dohodli na stanovisku, že budou se Spojenými státy “kriticky solidární”, aby tím dali najevo, že nepřevzou automaticky všechny kroky USA. Když pak následně schválila OSN vojenskou operaci “Enduring Freedom” umožňující vojenský zásah v Afghánistánu proti základním teroristům podporujících útoky z 11. září, představovalo to podle Volmera opět zkoušku pro Zelené a jejich mírovou politiku.

„Co bylo možné chtít od německé veřejnosti? Co bude ještě přijatelné pro koalici SPD a Zelených, aniž by to ohrozilo její další existenci? Fischer a já jsme hledali cestu mezi lojalitou vůči spojencům a sentimentem vlastních lidí. Vláda navrhla, žádná účast na leteckých útocích ani vyslání pozemního vojska, namísto toho vyslání speciálních jednotek KSK (Kommando Spezialkräfte), dále letecké nemocnice, průzkumné tanky na odhalení zbraní ABC. Zelená strana a pacifisté jako já jsme se museli přijmout, že ve světě existují skuteční nepřátelé, smrtelní nepřátelé.“⁶⁵

Podle Volmera se ovšem našli v rámci strany Zelených i politici, které označuje jako „chytráky“, kteří se snažili vymanit stranu z podpory USA a jejich koalice proti terorismu tvrzením, že je velmi málo pravděpodobné, že se Německo stane cílem teroristického útoku. Jiní naopak dokonce viděli v Usámovi mstitele vykořisťovaného třetího světa, někteří zdůrazňovali, že útočníci vstoupili do letadel na území USA a byli ozbrojeni pouze noži.⁶⁶

Podle Volmera se někteří z jeho spolustraníků opět ocitli v nejoblíbenější póze „být proti něčemu“. Proto spojil kancléř Schröder hlasování v parlamentu z 16. listopadu 2001 s otázkou důvěry, což byl nástroj, jak získat podporu i levicových Zelených. Přesto předem avizovalo 6-8 poslanců strany, že budou hlasovat proti vládě.⁶⁷ Vláda měla rezervu 4 hlasů, pokud by bylo negativních hlasů víc, hlasování by prohrála.⁶⁸ Odpůrci proto rozhodli losem, kdo z nich smí být proti, ostatní museli hlasovat pro, aby neohrozili vládu. Například nejhlasitější stoupenec pacifistického křídla strany Hans-Christian Ströbele si vylosoval NE, takže mohl podle Volmera doma v Kreuzbergu dál pečovat o svou rebelskou

⁶⁵ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.405.

⁶⁶ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.405.

⁶⁷ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.405.

⁶⁸ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.407.

pověst. Naopak zástupce mladých Zelených, Christian Simmert, musel hlasovat proti svému přesvědčení ANO, tuto skutečnost neunesl a brzy stranu opustil. Kancléř nakonec hlasování vyhrál, ale část poslanců levicového křídla Zelených přispělo oslabení jeho vlády.”⁶⁹

Spojenecká operace v Afghánistánu ukázala podobné slabiny jako o několik let předtím vojenský zásah v Kosovu. Úspěchy bombardování byly omezené, podařilo se sice zasáhnout několik pouštních stanovišť teroristů, ale jejich logistickou základnu se ohrozit nepodařilo. Kromě toho přišly při náletech o život i civilisté, což vzbudilo vždycky mezinárodní otázky, do jaké míry byl zásah adekvátní.

Podle Volmera bylo proto stále těžší zůstat solidární s postupem USA. Protiprávní vězení pro údajné teroristy v Guantánamu na Kubě se staly symbolem zvůle a zpučnosti, americké neschopnosti odhadnout psychologické dopady vlastního jednání. Odvěkým kritikům Západu dal do ruky argument o “dvojích standardech”.

„Byl jsem skeptický, když Joschka Fischer formuloval při přebírání úřadu demokracii a ochranu lidských práv jako svůj specifický přínos německé zahraniční politiky. Byla demokracie lehce exportovatelná do společností předprůmyslového charakteru?“⁷⁰

Zároveň se podle něj již v té době schylovalo k další vojenské operaci USA. Z okruhu amerických neokonzervativců, kteří obklopovali prezidenta Bushe a patřili k jeho nejužšímu kruhu, zaznívalo, že pozornost je třeba nyní zaměřit na Saddáma Husajna a Irák, bez ohledu na to, zda se prokáže přímá souvislost s terorismem. Už v lednu 2002 se ozvali první politici Zelených, včetně Volmera, kteří odmítali možnou německou účast na případném tažení do Iráku. Ministr Fischer ještě váhal a spoléhal na Bushe, že nepřijme žádné osudové rozhodnutí.⁷¹ Německý postoj byl jasný. Otevřená otázka, zda jsou na území Iráku přítomné chemické, biologické nebo jiné zbraně hromadného ničení, musela být zodpovězena, ovšem inspektory OSN.

Postoj vedení Zelených by se dal shrnout slovy, že do případné nové války se Německo nezapojí, zároveň ale nepodnikne nic, co by zbytečně dráždilo Spojené státy a rozložilo zevnitř

⁶⁹ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.406.

⁷⁰ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.408-410.

⁷¹ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.411-414.

NATO. Jak uvedl Volmer, sledovala německá vláda dva cíle: Zabránit válce jako takové nebo aspoň tomu, aby se do ní Německo zapojilo a mezinárodně se neizolovalo. Druhý cíl bylo držet konflikt s Američany na nízké úrovni. A to i navzdory odporu části veřejnosti, volající po zákazu přeletů amerických stíhaček nad německým územím.⁷²

Volmer se domnívá, že v opačném případě by byly škody nevyčísitelné, Američané by mohli stáhnout své jednotky z Německa a přesunout je jinam, třeba do Polska, které o něco takového už dlouho usilovalo. Spojenectví s USA by tím bylo na dlouhou dobu poškozeno. Mnozí Zelení si podle něho právě něco takového přáli, když skrývali svůj antiamerikanismus za údajný pacifismus. Avšak na otázku, jak dosáhnout evropské bezpečnostní politiky bez Američanů, odpovědět nedokázali.⁷³

„Globální “Pax Americana” není dobrá. Avšak světový řád s Amerikou, která je oslabená a zahleděna do sebe, není o moc lepší. V multipolárním světě je lepší partnerství a spolupráce, k tomu patří i sebevědomí, jež rudo-zelená koalice propůjčila německé zahraniční politice.“⁷⁴

Válka v Iráku

Afghánistán neměl zůstat jedinou destinací, kde hodlaly Spojené státy vést svou globální válku proti terorismu. Stále zřetelněji vystupoval do popředí jejich úvah i stanovisek Irák vedený diktátorem Saddámem Husajnem.

Fischer vzpomíná, jak již při jeho prvních setkáních s novým americkým ministrem zahraničních věcí Colinem Powellem, zkraje roku 2001, hrál při jejich rozhovoru velkou roli Irák. Z pohledu Německa přitom nešlo o aktuální problém, rozhodně ne takový, který by byl určující pro celou situaci na Blízkém východě.⁷⁵

Podle ministra naznačovala německý postoj i slova kancléře Schrödera, která pronesl bezprostředně po útocích z 11. září, kdy prohlásil, že „Německo je připraveno podstoupit rizika, i vojenská, avšak není připraveno podílet se dobrodružstvích.“ Podle Fischera se toto konstatování vztahovalo na další postup vůči Afghánistánu, nikoli na Irák. Kancléř

⁷² Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.417-418.

⁷³ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.420.

⁷⁴ Ludger Volmer. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. S.420.

⁷⁵ Fischer. S. 595.

tím podle jeho názoru dal najevo podporu USA, zároveň ale si ale ponechal otevřenou možnost v závislosti na dalším vývoji jednotlivá dřívější rozhodnutí znovu posoudit.⁷⁶

Přesto všechno ale nabraly události v dalších měsících rychlý vývoj. Americká strana naléhala na své západní spojence stále silněji, aby ji podpořili v jejím postupu vůči Iráku, včetně možnosti vojenské intervence. Z Evropy to ale nejhlasitěji odmítaly Německo a Francie.

Německý ministr Fischer byl zpočátku opatrný a nechtěl se unáhlit k jednoznačným soudům. O to víc se možná vojenská intervence diskutovala v rámci strany Zelených. Koncem roku 2002 pak šlo o otázku, jak bude Německo hlasovat v Radě bezpečnosti OSN, kde bylo počínaje lednem 2003 na dva roky nestálým členem. Řada představitelů levicového křídla požadovala po ministru Fischerovi, aby kategoricky vyloučil, že by mohlo Německo americký požadavek podpořit. Hans-Christian Ströbele označil možný německý souhlas jako „nepředstavitelný“. Naopak někteří politici koaliční SPD, jako Hans-Ulrich Klose varovali, že pokud by šlo Německo vlastní cestou, riskovalo by ohrožení své pozice ve světě. Fischer naproti tomu v několika rozhovorech prohlásil, že není možné to takto dopředu říct.⁷⁷

Tehdejší debaty odkryly i hlubší rozdíly při pohledu na zahraniční politiku mezi USA a Německem a zároveň důležitou změnu oproti předchozím desetiletím. Pokud nastaly v minulosti v oblasti zahraniční politiky nesrovnalosti mezi USA a některými evropskými státy, jednalo Německo nenápadně a zpravidla úspěšně v pozadí, dokázalo být zprostředkovatelem. Tím si Německo vytvořilo značný manévrovací prostor.⁷⁸

Tím, že se německá vláda vymezovala vůči podílu na válce v Iráku a podle Hackeho propagovala „německou cestu“, vláda Schröder/Fischer od tohoto postupu ustoupila. Důvody pro předčasné stejně tak jako kategorické „německé Ne“ k válce v Iráku nebylo dáno pouze rozdílným hodnocením situace, ale ležely hlouběji.⁷⁹ Rozdílné pohledy se už rýsovaly v 90. letech, avšak teprve světonázorový a politický posun doleva v Německu, a naopak posun doprava pod vládou prezidenta Bushe ve Spojených státech, již nevytvářely prostor pro podobné diplomatické kompromisy, jaké ještě byly možné mezi vládami Clintona

⁷⁶ Stefan Braun, Georg Mascolo. Interview: Otto Schilly und Joschka Fischer. Süddeutsche Zeitung (2021). <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/politik/schilly-und-fischer-zu-9-11-unausloeschliche-erinnerung-e109126/>

⁷⁷ Grüne Kriegsgegner sind enttäuscht von Fischer. 2002. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/irak-konflikt-gruene-kriegsgegner-sind-enttaeuscht-von-fischer-181105.html>

⁷⁸ Christian Hacke. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In ApuZ, 2003. S.2.

⁷⁹ Christian Hacke. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In ApuZ, 2003. S.2.

a Kohla a Schrödera. S nástupem Bushe se americká zahraniční politika stále víc militarizovala, stávala se víc hegemoniální a unilaterální, zatímco Němci a Evropané dávali přednost multilaterálnímu a mezinárodněprávnímu rozměru zahraniční politiky.⁸⁰

V září 2002 ovšem došlo k vyhocení situace, když kancléř Schröder pod vlivem volební kampaně v Německu a úsilím o své znovuzvolení tematizoval válku v Iráku a propagoval “německou cestu”. Svým prohlášením, že ať už s mandátem OSN nebo bez se Německo nebude v žádném případě podílet na válce v Iráku, vzal Německu všechny možnosti pro manévrování a od té chvíle bylo jasné, že USA nemohou počítat s podporou části Evropy v čele s Německem.⁸¹

Tento postoj představoval hluboký zlom s tradiční zahraniční politikou Spolkové republiky, kdy už najednou v Berlíně nebyla rozhodující úloha USA považována za zdroj ochrany, nýbrž jako hrozba. Německo se tím bezdůvodně vzdalo své exkluzivní role mezi USA a zprostředkovatelské role ve čtyřúhelníku Washington-Londýn-Paříž-Bonn/Berlín a ztratil manévrovací prostor.⁸²

Kancléř Schröder díky svému postoji k možné válce v Iráku vyhrál podzimní volby a mohl tak pokračovat v čele vlády. Protože si tak ověřil, že německá veřejnost jeho postoj sdílí, pokračoval s kritikou amerického přístupu k během volební kampaně v Dolním Sasku v únoru 2003. Podle Hackeho nebyli Schröder ani Fischer ochotni své výhrady podepřít podobně zvažujícími argumenty, jak to udělaly například Francie nebo Británie. Vláda SPD a Zelených tak riskovala nejen, že ztratí ve věci války v Iráku, ale především riskovala ztrátu důvěry svých dlouholetých partnerů. Jemná hegemonie Spojených států byla desítky let německou stranou vítána a považována za faktor stability. Teď ovšem vznikl dojem, jako by německá politika chtěla pozici USA oslabit a vytvářet proti ní koalici. V tom podle něho spočívala i revoluční změna německé zahraniční politiky, která interpretovala německo-americké vztahy konfrontačně, čímž oslabila vliv německé zahraniční politiky.⁸³

Podle Hackeho to dopadlo, jak to dopadnout muselo: Kritici USA a diplomacie počítající s OSN ztroskotala, Washington prosadil svou pozici bezohledně a navzdory mezinárodnímu

⁸⁰ Christian Hacke. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In *ApuZ*, 2003. S.2.

⁸¹ Christian Hacke. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In *ApuZ*, 2003. S.2.

⁸² Christian Hacke. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In *ApuZ*, 2003. S.2-3.

⁸³ Christian Hacke. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In *ApuZ*, 2003. S.3.

právu. Se zhroucením Saddáмова režimu se zhroutila i nezkušená německá politika vůči Iráku.⁸⁴

Vojenské zapojení do zahraničních misí v programech Zelených

V historicky prvním programu strany z roku 1980 se uvádí, že princip nenásilnosti se nevztahuje na fundamentální pravidlo sebeobranu a zahrnuje také sociální odpor v nejrůznějších podobách. Odpor totiž podle programu může být dlouhodobě neúčinnější sociálním způsobem, jak ukazuje příklad protiatomového hnutí.⁸⁵

„Jsme rovněž zásadně proti uplatnění násilí mezi dvěma státy prostřednictvím válečných operací.“⁸⁶

Z prvního programového vyjádření strany také vyplývá, že strana považuje za ideální zahraniční politiku takovou, která je ekologická a nenásilná.⁸⁷

„Válka dosáhla zavedením jaderných zbraňových systémů úplně nového rozměru. Možnost několikanásobného zničení celé planety se stala čistou vraždou národů a zločinem na životě jako takovém.“⁸⁸

V roce 2002 už byl volební program strany Zelených změněný. I nyní v něm ale otázka válečných konfliktů hrála velkou roli. Strana po prvním období ve vládě upravila své stanovisko ohledně válek, aby více korespondovalo s kroky vlády (ministra Fischera) v zahraniční politice v uplynulých letech. Po zapojení se do konfliktu v Kosovu se stala hlavním bodem zabraňování vzniku válek.⁸⁹

„Zabránit válkám, potírat násilí a podporovat mír je a zůstává jádro naší politiky. Proto chceme, aby měla přednost prevence konfliktům. (...) Součástí toho je posílit národní a mezinárodní schopnosti řešit konflikty civilním způsobem a překonat jejich zaostávání za vojenskými schopnostmi.“⁹⁰

⁸⁴ Christian Hacke. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In ApuZ, 2003. S.5.

⁸⁵ Das Bundesprogramm der Grünen. 1980. S.5.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Das Bundesprogramm der Grünen. 1980. S.19.

⁸⁸ Das Bundesprogramm der Grünen. 1980. S.19.

⁸⁹ Wahlprogramm der Grünen (2002-20006). 2002. S. 86.

⁹⁰ Wahlprogramm der Grünen (2002-20006). 2002. S. 86.

Zelení v programu také uvádějí, že souhlasili s nasazením Bundeswehru v zahraničí, i když stále neopustili myšlenku nepoužívání násilí. Jejich cílem podle dokumentu dál zůstává civilizování mezinárodních vztahů se zaměřením na prevenci konfliktů a posílení a demokratizace Spojených národů.⁹¹

Nasazení Bundeswehru by podle strany mělo proběhnout s jednoznačným mandátem OSN, aby se předešlo vojenským akcím ve prospěch mocenských. Spolkový sněm navíc musí zkoumat a rozhodovat o každém jeho nasazení. Zelení také vyjádřili přání, aby rozhodnutí o vyslání armády bylo vázáno na dvoutřetinovou ústavní většinu.⁹²

K dalšímu posunu došlo ve volebním programu v roce 2005.

„Vojenské mise na Balkáně a v Afghánistánu vyvolaly i v naší straně hodně sporů a částečně stále sporné jsou. Přítomnost německých vojáků v rámci ISAF (Mezinárodní bezpečnostní podpůrné síly v Afghánistánu - pozn. autora práce) a KFOR (Mezinárodní mírové operace NATO na území Kosova – pozn. autora práce) dnes slouží k potlačení násilí a jsou předpokladem pro další mírový rozvoj. Podporujeme efektivní multilateralismus, ale odmítáme sóloakce a strategie, které mají oslabit OSN a vyprázdnit mezinárodní právo. Proto jsme a kvůli očekávatelným katastrofálním důsledkům odmítli válku v Iráku.“⁹³

⁹¹ Wahlprogramm der Grünen (2002-20006). 2002. S. 78.

⁹² Wahlprogramm der Grünen (2002-20006). 2002. S. 87.

⁹³ Das Grüne Wahlprogramm 2005. S. 110.

Závěr

Zelení jsou strana, jejíž kořeny sahají do mírového hnutí 70. let. Proto je podpora zahraničních vojenských misí v této straně spojena s ještě většími otázkami než u jiných německých stran, které zpravidla zdůvodňují zdrženlivost historickými souvislostmi druhé světové války. Historicky první účast Zelených ve spolkové vládě od roku 1998, která s sebou přinesla v krátkém sledu i spolurozhodování o postoji ke třem zahraničně politickým krizím, pro ně znamenalo rozhodnutí rozejít se s některými dlouhodobě zavedenými představami. Mezi ně patřilo přesvědčení, že mezinárodní konflikty je možné řešit výlučně diplomatickými jednáními v rámci zavedených mezinárodních organizací. Naopak použití klasických donucovacích prostředků, jako armád, je překonané.

Pokud by strana Zelených zmíněný obrat nečinila, riskovala by svou další politickou existenci, což si její klíčoví představitelé uvědomovali. Zelení politici jako Joschka Fischer a Ludger Volmer tak přispěli k tomu, že nejdůležitější západní spojenci Německa se přestali obávat situace, pokud by zástupci kdysi pacifistické strany spolurozhodovali o zahraniční politice Německa i jeho spojenců v NATO. Strana Zelených byla založena z mnoha různorodých skupin, které v průběhu času utvořily politickou stranu. Samotná strana ale kvůli tomu byla rozdělena do různých frakcí. Joschka Fischer a Ludger Volmer reprezentovali odlišné názorové skupiny. Fischer patřil do skupiny realistů, která aktivní zapojení německé armády v zahraničních misích schvalovala. Oproti tomu křídlo strany kolem Volmera účast na vojenských zahraničních misích nepřijímala. V práci byly použity argumentace a stanoviska Fischera i Volmera, protože pozice těchto dvou hlavních představitelů strany v zahraniční politice a zároveň dvou rivalů, kteří v jedné straně reprezentovali různé představy poukazují na pozici strany Zelených.

Při srovnání postojů, jaké zaujala strana k válkám v Kosovu, Afghánistánu a v Iráku, se zdá být klíčová hlavně debata, která u Zelených doprovázela kosovskou krizi. Nešlo jen o to rozejít se s pacifistickými představami, ale přijmout i skutečnost, že klíčová rozhodnutí pro zapojení německé armády do války v Kosovu byly položeny již předchozí vládou. Zelení toto rozhodnutí přejali, do určité míry se s ním ztotožnili a začlenili se tak po bok ostatních zavedených politických stran. Prokázali tak kontinuitu s předchozí vládou.

Naopak válka v Iráku o čtyři roky později a podpora pro tak zvanou „německou cestu“, kterou prosazoval kancléř Schröder, znamenaly v tomto ohledu „krok zpět“. Německá vláda za účasti Zelených, se tím poprvé postavila ofenzivně vůči tradičnímu partnerovi, vládě Spojených států amerických, jejíž postoje všechny německé vlády v předchozích desetiletích podporovaly.

Použité literatura

Becker-Schaum, Christoph. Die Grünen und die Friedensbewegung. Heinrich Böll Stiftung. 2013. Dostupné z: <https://www.boell.de/de/demokratie/archiv-gruene-geschichte-friedensbewegung-1983-16647.html>

Bierling, Stephan. Vormacht wider Willen: Deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart. 2014.

Braun, Stefan. Georg Mascolo. Interview: Otto Schilly und Joschka Fischer. Süddeutsche Zeitung (2021). Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/politik/schilly-und-fischer-zu-9-11-unausloeschliche-erinnerung-e109126/>

Busse, Nikolas. Die Entfremdung von wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika. In Deutschland im Abseits.

Decker, Frank. Etappen der Parteigeschichte der Grünen. In APuz. Dostupné z: <https://www.bpb.de/themen/parteien/parteien-in-deutschland/gruene/42151/etappen-der-parteigeschichte-der-gruenen/>

Fischer, Joschka. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. Knauer TB (2008). ISBN: 3426780836

Fricke, Karl Wilhelm. Bürgerrechtsbewegungen (in der DDR). In Konrad Adenauer Stiftung. Dostupné z: <https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/buergerrechtsbewegungen-in-der-ddr->

Hacke, Christian. Aus Politik und Zeitgeschichte. Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven. In APuZ (prosinec 2002).

Hacke, Christian. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In ApuZ, 2003.

Kellner, Michael. Grüne Chronik. Bündnis 90/Die Grünen. 2019.

Kraushaar, Wolfgang. Politiksekten – Eine Skizze aus der 68er Bewegung entstanden K-Gruppen. WeltTrends, no. 141 (July 2018): 34–39. Dostupné z: <https://search-ebsohost.com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=a9h&AN=131825919&lang=cs&site=ehost-live&scope=site.>

Mauil, Hanns W. In Handwörterbuch zur deutschen Außenpolitik. Opladen: VS Verlag 2006.

Rathbun, Brian C. The Myth of German Pacifism. In German Politics & Society Vol. 24, No. 2 (79) (Summer 2006). S.68-81.

Volmer, Ludger. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. ISBN 978-3-570-10040-0.

Daší použité zdroje

Das Bundesprogram der Grünen. 1980. Dostupné z:

https://www.boell.de/sites/default/files/assets/boell.de/images/download_de/publikationen/1980_001_Grundsatzprogramm_Die_Gruenen.pdf

Das Grüne Wahlprogramm 2005. S. 110. Dostupné z:

https://www.boell.de/sites/default/files/assets/boell.de/images/download_de/publikationen/2005_Wahlprogramm_Bundestagswahl.pdf

Grüne Kriegsgegner sind enttäuscht von Fischer. Frankfurter Allgemeine (2002).

Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/irak-konflikt-gruene-kriegsgegner-sind-enttaeuscht-von-fischer-181105.html>

Jesse, Eckhard. Neue Zürcher Zeitung. DDR-Bürgerrechtler: Der Glaube an die Reformierbarkeit des Systems war intakt. Dostupné z: <https://www.nzz.ch/feuilleton/ddr-buergerrechtler-der-glaube-an-die-reformierbarkeit-des-systems-war-intakt-ld.1503552>

Kleinert, Hubert. Pazifisten? Wir doch nicht. In Süddeutsche Zeitung (2022). Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/kultur/gastbeitrag-hubert-kleinert-gruene-ukraine-pazifismus-1.5600026>.

Matern, Kathrin. Siv Stippe Kohl. Letzte DDR-Volkskammer: Die Demokratie lernt laufen. Dostupné z: <https://www.ndr.de/geschichte/chronologie/wende/1990-Erste-und-letzte-freie-Volkskammerwahl-in-der-DDR,volkskammerwahl100.html>

Wahlprogramm der Grünen (2002-20006). 2002. Dostupné z:

https://www.boell.de/sites/default/files/assets/boell.de/images/download_de/publikationen/2002_Wahlprogramm_Bundestagswahl.pdf

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Jméno:	Michael Schuster
E-mail:	84035219@fsv.cuni.cz
Studijní obor:	Teritoriální studia
Semestr a školní rok zahájení práce:	Zimní semestr 2021/2022
Vedoucí bakalářského semináře:	JUDr. Vladimír Handl, CSc.
Vedoucí práce:	JUDr. Vladimír Handl, CSc.
Název práce:	Strana zelených a změna pohledu na německé vojenské zahraniční mise na příkladu válek v Kosovu, Afghánistánu a Iráku
Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):	Po útocích na budovy World Trade Center v New Yorku z 11. září 2001, vyjádřila tehdejší německá vláda německého kancléře Gerharda Schrödera, jejíž součástí byli i Zelení, plnou solidaritu Spojeným státům. Německá armáda se následně zapojila do vojenské operace v Afghánistánu a stala se součástí protiteroristické koalice. O rok později ale stejná vláda odmítla účast německého Bundeswehru na válce v Iráku. Právě otázka podpoření zahraničních vojenských misí stranou Zelených byla velkou vnitrostranickou i společenskou otázkou, protože strana po svém založení vystupovala jako strana, která má své kořeny v mírových organizacích.
Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	Samotný cíl práce se příliš nezměnil, stále je cílem práce vyjasnit rozdílné přístupy německé strany Zelených na vybrané vojenské konflikty. Oproti původní představě byl do práce přidán konflikt v Kosovu, který je pro pochopení změny stanoviska strany Zelených klíčový.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	<ul style="list-style-type: none"> Úvod Koncept Zivilmacht Historie strany Vznik Zelených Sjednocení Bündnis 90 a Die Grünen Role mírových hnutí v počátcích strany Zelených Zelení v letech 1998 – 2003 Válka v Kosovu – zrada stranických principů? Válka v Afghánistánu Válka v Iráku Vojenské zapojení do zahraničních misí v programech Zelených Závěr Zdroje
Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max 30 hlavních titulů):	

Becker-Schaum, Christoph. Die Grünen und die Friedensbewegung. Heinrich Böll Stiftung. 2013. <https://www.boell.de/de/demokratie/archiv-gruene-geschichte-friedensbewegung-1983-16647.html>

Bierling, Stephan. Vormacht wider Willen: Deutsche Außenpolitik von der Wiedervereinigung bis zur Gegenwart. 2014.

Braun, Stefan. Georg Mascolo. Interview: Otto Schilly und Joschka Fischer. Süddeutsche Zeitung (2021). Dostupné z: <https://www.sueddeutsche.de/projekte/artikel/politik/schily-und-fischer-zu-9-11-unausloeschliche-erinnerung-e109126/>

Busse, Nikolas. Die Entfremdung von wichtigsten Verbündeten. Rot-Grün und Amerika. In Deutschland im Abseits.

Decker, Frank. Etappen der Parteigeschichte der Grünen. In APuz. Dostupné z: <https://www.bpb.de/themen/parteien/parteien-in-deutschland/gruene/42151/etappen-der-parteigeschichte-der-gruenen/>

Fischer, Joschka. Die rot-grünen Jahre – Deutsche Außenpolitik vom Kosovo bis zum Irak. Knauer TB (2008). ISBN: 3426780836

Fricke, Karl Wilhelm. Bürgerrechtsbewegungen (in der DDR). In Konrad Adenauer Stiftung. Dostupné z: <https://www.kas.de/de/web/geschichte-der-cdu/buergerrechtsbewegungen-in-der-ddr->

Grüne Kriegsgegner sind enttäuscht von Fischer. Frankfurter Allgemeine (2002). Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/irak-konflikt-gruene-kriegsgegner-sind-enttaeuscht-von-fischer-181105.html>

Hacke, Christian. Aus Politik und Zeitgeschichte. Die Außenpolitik der Regierung Schröder/Fischer: Zwischenbilanz und Perspektiven. In APuZ (prosinec 2002).

Hacke, Christian. Deutschland, Europa und der Irakkonflikt. In ApuZ, 2003.

Das Bundesprogram der Grünen. 1980. Dostupné z: https://www.boell.de/sites/default/files/assets/boell.de/images/download_de/publikationen/1980_001_Grundsatzprogramm_Die_Gruenen.pdf

Jesse, Eckhard. Neue Zürcher Zeitung. DDR-Bürgerrechtler: Der Glaube an die Reformierbarkeit des Systems war intakt. Dostupné z: <https://www.nzz.ch/feuilleton/ddr-buergerrechtler-der-glaube-an-die-reformierbarkeit-des-systems-war-intakt-ld.1503552>

Kellner, Michael. Grüne Chronik. Bündnis 90/Die Grünen. 2019.

Kraushaar, Wolfgang. Politiksekten – Eine Skizze aus der 68er Bewegung entstanden K-Gruppen. WeltTrends, no. 141 (July 2018): 34–39. <https://search-ebshost-com.ezproxy.is.cuni.cz/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=a9h&AN=131825919&lang=cs&site=ehost-live&scope=site>.

Matern, Kathrin. Siv Stippe Kohl. Letzte DDR-Volkskammer: Die Demokratie lernt laufen. Dostupné z: <https://www.ndr.de/geschichte/chronologie/wende/1990-Erste-und-letzte-freie-Volkskammerwahl-in-der-DDR,volkskammerwahl100.html>

Volmer, Ludger. Die Grünen. Von der Protestbewegung zur etablierten Partei – Eine Bilanz. C. Bertelsmann, Mnichov. ISBN 978-3-570-10040-0.

Podpis studenta a datum:

Schváleno:	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		